

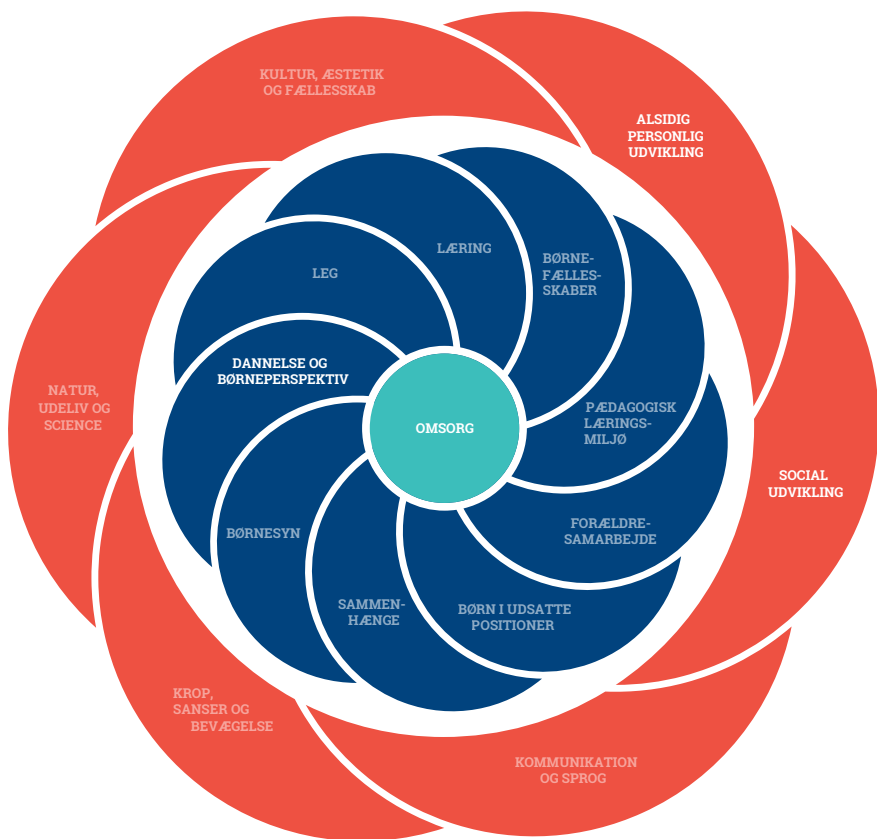

BØRNS
VILKÅR

Solbjørn: et pædagogisk redskab

— Sådan skaber I tryghed og gode
relationer med en hånddukke

Dette er et materiale fra Børns Vilkår. Der er hentet inspiration fra Børne- og Undervisningsministeriets Den styrkede pædagogiske læreplans læreplansblomst.

Tryghed er kernen i al pædagogik

Tryghed er det, alle børn først og fremmest har brug for. Det er kernen og det mest centrale i alt pædagogisk arbejde - for uden trygge relationer kan børn hverken trives, lære eller udvikle sig.

Børn skal opleve, at de bliver set, hørt, forstået og mødt af voksne omkring dem, før de tør give sig i kast med at udforske sig selv og verden. Vejen dertil går gennem omsorg. Børns Vilkår ser derfor omsorg som hele fundamentet under den styrkede pædagogiske læreplan og placerer derfor omsorg i midten af læreplans-blomsten!

Men hverdagen i vuggestuer og børnehaver indeholder så mange opgaver, at det ind imellem kan være svært at være en nærværende og engageret voksen. En, som har tid, mod og lyst til nysgerrigt at undersøge, hvad børn egentlig selv oplever og ønsker. En, som kan og vil lege på børns præmisser.

I hæftet her bliver du klogere på, hvordan du kan arbejde med børns sociale og følelsesmæssige udvikling med hjælp fra hånddukken Solbjørn.

God fornøjelse!

Leg baner vej til børns univers

Leg har en helt central plads i dagtilbud: Det er den grundlæggende tilgang til at fremme børns trivsel, tryghed, udvikling og læring. Børn bruger simpelthen leg til at undersøge sig selv, deres krop, naturen og verden. De leger sig til sprog og sociale kompetencer og eksperimenterer med virkeligheden, med fantasi, roller og identitet. Man kan sige, at det er gennem leg, at børn opdager, hvad de kan og gør alene og sammen med andre.

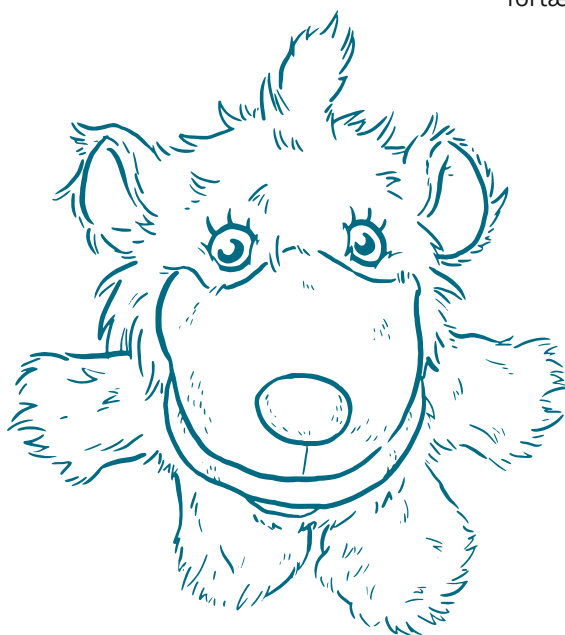
Så leg er en god måde for voksne at komme tættere på børns verden. På deres følelser, oplevelser og erfaringer, så voksne kan støtte og udvikle lige præcis det, det enkelte barn har brug for. Men mange voksne har svært ved at lege. Nogle bliver så begejstrede, at de let kommer til at overtage legen, så den pludselig drejer sig mere om den voksne end om børnene. Andre har svært ved at være i legens barnlige, fantasifulde univers og kommer til at bruge deres voksenden og erfaring - så fjerner legen sig også fra børns verden.

Voksne skal i stedet bruge deres viden og erfaringer til at hjælpe børn med at forstå, hvad børnene selv tænker, føler, ønsker og har behov for. Lidt større børn kan udtrykke det delvist med

ord, og alle børn bruger kroppen, lyde, ansigtsudtryk og deres blik til at kommunikere med. Men de kan sjældent fortælle alt direkte med ord. Børn forstår nemlig endnu ikke helt deres egne følelser, og hvad der er på spil inde i dem. Det er de først i gang med at lære!

Derfor har Børns Vilkår opfundet hånddukken Solbjørn. Den er et pædagogisk redskab, der kan bygge bro mellem børn og voksne og hjælpe voksne med at se verden fra børns perspektiv og være i det legende univers.

I virkeligheden er Solbjørn jo ren fantasi. Den består egentlig bare af stof, men børn accepterer, at en dukke som Solbjørn er levende, når voksne giver den liv. Børn får lyst til at fortælle og snakke med Solbjørn om alt muligt, netop fordi dukken ikke er en voksen. Det gør voksne klogere på børn, og hjælper dem med at koncentrere sig om at lege på børnenes præmisser.

**“Jeg er hverken dreng
eller pige”**

**“Nogle gange er jeg
barn, andre gange
mere voksen”**

**“Jeg er rigtig god til
at lytte til børn, også
de helt hemmelige
hemmeligheder”**

Mød Solbjørn

Solbjørn har ikke noget køn. Den er hverken en dreng eller en pige. Når du taler om Solbjørn, omtaler du dukken som den. Så kan både drenge og piger identificere sig med Solbjørn. Hvis du alligevel kommer til at sige han eller hun, gør det ikke noget – i leg er alt tilladt, og både drenge og piger kan jo godt være både far og mor!

Solbjørns familie ændrer sig afhængig af, hvad du og børnene har brug for. Nogle gange er Solbjørn måske vokset op med søskende, andre gange er den enebarn. Nogle gange har Solbjørn en far og en mor, andre gange har den to mødre eller kender ikke sine forældre. Solbjørns alder er også ukendt. Nogle gange er den et barn, andre gange er den mere voksen - men den er mest et barn!

Solbjørn elsker at lytte til, hvad børn har at sige. Solbjørn er simpelthen nysgerrig på børns stemmer og er rigtig god til at spejle børn - også når de mangler ord. Så låner dukken på en måde barnet sin stemme. Solbjørn kan for eksempel sige 'Jeg kommer til at slå, når jeg bliver rigtig ked af det. I går ødelagde jeg alle sandkagerne i sandkassen, fordi jeg ikke måtte være med i de andres leg.' Eller Solbjørn kan med sit kropssprog vise, at den måske er genert, savner nogen eller er utryg. Når voksne taler med Solbjørn om den slags oplevelser og følelser, bliver der sat ord på, hvad der måske også sker inde i børnene. Så kan de spejle sig i Solbjørn, og på den måde opleve, at de ikke

er alene om at have en følelse. Bagefter kan den voksne måske spørge børnene direkte 'Har I også prøvet at være ked af det ligesom Solbjørn? Hvordan skal vi trøste den?' Det helt særlige ved Solbjørn er, at den lige midt på hovedet har en hårtot, der er dens tredje øre! Øret kan lytte til små og store hemmeligheder – også dem, andre ikke kan høre.

Noget andet ved Solbjørn er, at der er rigtig meget, den ikke kan finde ud af! Så nogle gange må dukken

spørge børn om råd eller hjælp. Så oplever børnene at være de kompetente, og det styrker deres selvværd og selvtillid.

Det kan være, at Solbjørn siger 'Jeg er så ked af det, hvad skal jeg gøre?', og børnene foreslår

måske at trøste den

med et kram eller

fortæller den, at de

også kan have det

på samme måde.

Gevinster ved 'et fælles tredje'

I pædagogik bruger man nogle gange udtrykket 'et fælles tredje'. Det er, når flere mennesker er sammen om en oplevelse, en handling eller opgave, der har værdi for alle, interesserer alle og involverer alle. Det kan for eksempel være at bygge drager, bage pizza eller forberede en cirkusforestilling. Man er sammen om noget, der ligger uden for sig selv.

Sådan 'et fælles tredje'
er Solbjørn, og det har
mange gevinster.

Større nærvær

Når voksne skal vække en hånddukke til live, kræver det koncentration og engagement. De er nødt til at være meget nærværende for, at Solbjørn kan forvandle sig fra stof til en "levende" dukke på en troværdig måde.

Solbjørn er mest interesseret i, hvad børnene siger, så de voksne må lytte ekstra godt efter og være særligt opmærksomme på både ord og selv små udtryk og signaler fra børn. Det er de input, dukken reagerer på, og som hjælper den voksne til at kunne føre Solbjørn, så den følger børnene.

Selvom voksne et øjeblik bliver fraværende, for eksempel fordi nogen afbryder med en besked, er Solbjørn stadig nærværende for børnene. Det hjælper voksne til at hoppe hurtigt tilbage i nærværet og rollen. Solbjørn er også god til at fylde de pauser ud, som børn nogle gange har brug for, for at få tid til at tænke sig om. Bare ved at kigge på børnene, sker der nemlig noget, så pausen ikke føles akavet.

Fokus på børneperspektiv

Idéen med Solbjørn er at fungere som talerør mellem børn og voksne. Dukken forærer voksne nysgerrighed og mulighed for at undersøge, hvordan børn oplever sig selv og verden. Solbjørn er derfor ikke en teaterdukke, men først og fremmest et pædagogisk redskab for voksne.

Det hele er bare en leg, så voksne kan pludselig tillade sig at være mere i børnehøjde og lægge 'voksenkasketten' lidt væk. De kan pludselig zoome ind på noget, der ellers kan være svært at tale med børn om. Man kan for eksempel undersøge, hvordan børn har det, når voksne er sure. Typisk vil børn åbne sig mere for en dukke end for voksne. De oplever Solbjørn som en ven, de har et ligeværdigt forhold til. Det kan derfor også være nemmere at tale med Solbjørn om noget, der for eksempel er svært med mor eller far. Barnet ved jo, at den voksne taler med forældrene, men det gør Solbjørn ikke.

Med Solbjørn får børn også mulighed for at være de kloge. Måske er Solbjørn meget fjollet eller gør noget helt forkert, og så kan børnene være dem, der siger det, voksne plejer at gøre! Andre gange kan Solbjørn undre sig eller være den uvidende. Så kan børn hjælpe dukken med at forstå sig selv. På den måde lærer børn også sig selv at kende, og voksne lærer børnene at kende.

Taler til sanser og følelser

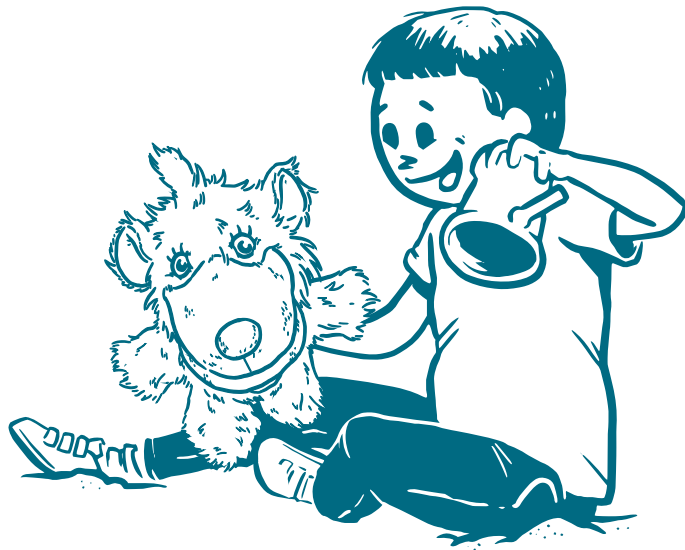
Når voksne 'fører' en dukke som Solbjørn, er det typisk nemmere at bruge en mere tydelig mimik og måske overdrive sine ansigtsudtryk. Fordi det bare er en leg! Det er især godt for helt små børn, der langt fra altid forstår alle nuancer i talesprog eller i en besked. Man kan sige, at små børn får en ekstra kommunikationskanal, hvor de kan lytte med øjnene. For Solbjørn taler legens sprog - og det taler til børns sanser og følelser.

Social og personlig udvikling

Når børn er sammen med Solbjørn øver de sig i at mærke, aflæse, forstå og udtrykke følelser. Både deres egne og andres. For de øver sig både i at kunne fortælle om sig selv, når de taler med Solbjørn. Og de øver sig i at leve sig ind i andre - i Solbjørn. Følelsesmæssig udvikling hænger sammen med social udvikling. For når børn lærer at genkende følelser, sætte ord på dem og dele dem med andre, bliver de bedre til at kommunikere, hvordan de har det, og hvad de oplever. Så er det lettere at få venner og være med i fællesskaber.

Hvis voksne - uden dukken - leger, at de for eksempel er bange, kede af det eller vrede, kan det nogle gange virke voldsomt på børn. For følelser og stemninger smitter. Bliver børn utrygge ved voksnes følelser, siger de måske 'Det er bare noget, vi leger, ikke?' eller 'Du er ikke rigtig ked af det, vel?' for at undersøge, om voksne er ude af balance, og om der er grund til, at børnene også selv bliver utrygge. Men Solbjørn kan godt være bange, vred eller ked af det! Især hvis voksne taler med børnene om, hvordan de sammen gør dukken rolig igen. Legen med følelser og empati er de første skridt mod, at børn efterfølgende kan udvikle deres mentaliserings-evne.

Trygge rammer

En stor gevinst ved Solbjørn er, at den kan fungere som en velkendt rød tråd i børns liv i vuggestue og børnehave. Hvis alle kolleger arbejder med dukken indimellem, skaber Solbjørn i sig selv tryghed hos børn. De kender dukken og forbinder den med noget positivt.

Solbjørn kan derfor gøre det lettere at skifte fra vuggestue til børnehave. At være på en fremmed stue eller sammen med børn og voksne, barnet ikke kender endnu. Måske kan en vikar også skabe tryghed ved at tage Solbjørn frem.

6 veje til at give Solbjørn liv

1. Lær den at kende

Især helt små børn kan i første omgang måske blive bange for Solbjørn. Så tag dukken frem, og læg den et sted, hvor børnene kan røre ved den og lege med den på egen hånd. Så lærer de Solbjørn at kende og bliver trygge ved den.

I begyndelsen kan det derfor tage tid at bruge Solbjørn. Men senere kan Solbjørn sagtens kun komme frem en gang imellem, for så har I allerede fælles erfaringer med dukken.

2. Engager dig i rollen

Det allervigtigste er, at du først og fremmest er engageret i at gøre Solbjørn levende og troværdig for børn. Du skal udstråle, at du tror på, at dukken på en måde virkelig findes. Det gør du ved at flytte dit nærvær, dit fokus og din energi ud gennem din arm og over i Solbjørn.

Forestil dig, at kommunikationen med børnene ikke kommer fra dig som voksen, men at det i stedet er Solbjørn, der taler med børnene. Dukken har ikke samme erfaring og forståelse af verden som dig som

voksen. Du kan få Solbjørn til at snakke med børn om alt det, de er optagede af og på deres præmisser. Forsøg kun at have et overordnet formål med at tage Solbjørn frem, og undgå alt for mange andre planer, så du bedre kan følge børnenes interesser.

3. Vær i øjenhøjde med børnene

Solbjørn er mest på børnenes side og ser verden med deres øjne. Så den kan gøre og sige alt muligt, som plejer at være forkert eller ligefrem forbudt. Den rækker måske tunge eller slår, når den er sur!

Solbjørn er optaget af at forstå, hvordan børn føler og tænker. Den kan for eksempel snakke med børn om, hvordan de har det med voksne eller deres forældre. Måske siger Solbjørn 'Jeg synes, de voksne er dumme, når de skælder ud. Synes du også det?' Måske fortæller Solbjørn også, at den nogle gange mangler en at lege med og spørger børnene, om de kender det, og hvad de så gør.

Det er vigtigt, at Solbjørn aldrig er belærende om, hvad der er rigtigt og forkert. Så ryger magien, og dukken bliver bare til en voksen ligesom dig! Hvis det for eksempel er vigtigt at understrege nogle regler, kan Solbjørn for eksempel spørge børnene, hvad man må og ikke må.

4. Kig altid på dukken

Du skal altid rette dine øjne på Solbjørn og ikke på børnene. For børn kigger automatisk på det, voksne ser på. Så med dit blik sætter du Solbjørn i centrum. Den bliver jeres fælles opmærksomheds-punkt, og du holder fast i fantasien om, at Solbjørn rent faktisk findes uden for dig og er levende.

Indimellem kan Solbjørn også godt kigge på dig, når I to snakker sammen. Bevæg dukken, når den taler, så børn kan se forskel på, hvem der siger eller mener noget. På den måde kan du også bruge Solbjørn til at perspektivere det, børn siger. Måske fortæller du selv, at man skal vaske hænder, og så siger Solbjørn 'Har I prøvet at snyde med at vaske hænder. Det har jeg!'

5. Skift tempo undervejs

Egentlig har Solbjørn jo altid det samme udtryk, men børnene oplever dit udtryk som Solbjørns. Du kan bevidst styre, at den spejler en bestemt følelse ved at lade Solbjørn tale og bevæge sig i forskellige tempo.

Nogle gange er Solbjørn måske meget ivrig og taler hurtigt, fordi den er begejstret og glad, eller fordi den er vred og hidsig. Andre gange reagerer den i slowmotion. Det er især godt til at understrege svære følelser.

Solbjørn kan for eksempel virke ked af det ved at bevæge sig roligt, lægge sit hoved lidt på skrå og tale langsomt og med længere pauser. Det hjælper børn med at forstå, hvad det vil sige at være ked af det.

6. Brug din stemme aktivt

Du behøver ikke lave din stemme om, når du 'fører' Solbjørn, men måske hjælper det til at leve sig ind i rollen. Du gør, hvad der passer bedst for dig!

Du kan høre pædagogen Søren fortælle om, hvordan han bruger en hånddukke på Børns Vilkårs hjemmeside: bornsvilkar.dk/dagtilbud

Omsorgsgrebet

'Omsorgsgrebet' er Børns Vilrårs model for, hvordan voksne skaber tryghed i dagtilbud. Bliv klogere på omsorgsgrebet i hæftet Tillid, tryghed og tilknytning.

Kolofon

Tekst og redigering: Dorte Rudi Andersen, Malene Angelo
og Annette Haugaard

Layout: Lisa Torris

Illustrationer: Mads Ortmann og Lisa Torris

Billeder: Tine Pia Jensen og Colourbox

Udgivelsesår: 2021

Serien Små børns stemmer har som ambition at skabe trygge rammer i vuggestuer og børnehaver, så alle børn oplever at blive set, hørt, forstået og reageret på af voksne. Omdrejningspunktet og den røde tråd i serien er Børns Vilkårs særlige 'Omsorgsgrebet'. Det beskriver, hvordan man som fagperson i praksis viser omsorg gennem sine handlinger og tilgang til børn.

Der er i alt tre hæfter i serien Små børns stemmer med hvert sit tema:

- Tillid, tryghed og tilknytning
- Gode relationer
- Solbjørn: et pædagogisk redskab

I dette hæfte bliver du klogere på, hvem håndduken Solbjørn er, og hvordan den kan blive dit pædagogiske redskab til at få adgang til børns forståelse af verden. Se filmen 'Solbjørn, et pædagogisk redskab' og andre film om Børns Vilkårs Omsorgsgreb på bornsvilkar.dk/dagtilbud

Alle hæfter bygger på teori og forskning forklaret i et enkelt hverdagsprog, der er let at forstå. Hvis du vil gå mere i dybden, kan du læse mere på www.bornsvilkar.dk/dagtilbud

FagTelefonen: Kontakt Fagtelefonen og få råd og vejledning til børnefaglige spørgsmål. Tlf.: 35 55 55 58